

Wiad. entomol.	17 (1): 55-58	Poznań 1998
----------------	---------------	-------------

Chalcis sispes (LINNAEUS, 1761) (*Hymenoptera: Chalcidoidea*)
– nowy w faunie Polski gatunek błeskotki

Chalcis sispes (LINNAEUS, 1761) (*Hymenoptera: Chalcidoidea*) – a new to
the Polish fauna chalcid-wasp species

BOGDAN WIŚNIEWSKI¹, ROLAND DOBOSZ²

¹Ojcowski Park Narodowy, 32-047 Ojców

²Muzeum Górnośląskie, Dział Przyrody, Pl. Jana III Sobieskiego 2, 41-902 Bytom

ABSTRACT: The first record of *Chalcis sispes* from Poland is presented; two specimens of the species were captured on July 1997 in Suwałki Landscape Park (north-eastern Poland). It is the second species of the genus recorded from Poland so far – the first one, *Chalcis myrifex* (SULZER, 1776), was found in Warsaw environs at the end of the 19th century.

KEY WORDS: *Hymenoptera*, *Chalcidoidea*, *Chalcis sispes*, new record, NE Poland.

Rodzina *Chalcididae* obejmuje stosunkowo duże błonkówki, których ciało osiąga długość do 16 mm. Gatunki z tej rodziny posiadają pewne cechy morfologiczne pozwalające odróżnić je od przedstawicieli innych rodzin z nadrodziny *Chalcidoidea*, a mianowicie: rozszerzone tylne uda z rzędem różnej wielkości zębów na zewnętrznej krawędzi, łukowato wygięte golenie tylnych nóg, tułów z wyraźnie zaznaczoną rzeźbą oraz policzki ograniczone z tyłu listewką sięgającą do nasady żuwaczek (BOUČEK, 1988).

Wszystkie znane dotąd gatunki *Chalcididae* są pierwotnymi lub wtórnymi parazytoidami różnych grup owadów. Większość z nich atakuje gąsienice bądź poczwarki motyli – *Lepidoptera*, chrząszczy – *Coleoptera* (zwłaszcza stonkowatych *Chrysomelidae*, których larwy żerują zewnętrznie na liściach), siatkoskrzydłych – *Neuroptera*, błonkówek – *Hymenoptera* i muchówek

– *Diptera*. Niektóre z gatunków odgrywają ważną rolę w ograniczaniu liczebności populacji synantropijnych muchówek oraz niektórych gatunków owadów uznawanych za szkodniki w gospodarce leśnej.

W faunie światowej stwierdzono dotąd występowanie prawie 1500 gatunków *Chalcididae*, reprezentujących około 70 rodzajów (BOUČEK, 1988; GAULD, BOLTON, 1996). Przedstawiciele tej rodziny zasiedlają całą kulę ziemską, jednak zdecydowana większość występuje w ciepłych strefach klimatycznych. W Europie stwierdzono dotąd występowanie nieco ponad 60 gatunków, w tym np. z terenu byłej Czechosłowacji – 40 gatunków (KALINA, 1989), z europejskiej części byłego Związku Radzieckiego – około 50 (NIKOLSKAJA, 1978), a z Wielkiej Brytanii tylko 8 (FITTON i in., 1978). Z Polski wykazano 9 gatunków należących do tej rodziny (WIŚNIEWSKI, 1997).

Dwa okazy należące do gatunku *Chalcis sispes* (LINNAEUS, 1761): 1♂ i 1♀, zostały złowione przez jednego z autorów (R.D.) w dniu 5 lipca 1997 r. w miejscowości Turtul (UTM: FF11) na terenie Suwalskiego Parku Krajobrazowego. Obydwa okazy złapano „na upatrzonego” w roślinności zielnej nad brzegiem rozlewiska Czarnej Hańczy, w pobliżu budynków Zarządu Parku. W tym samym czasie na kwitnących roślinach z rodziny *Apiaceae*, głównie na barszczu (*Heracleum sphondylium* L.), obserwowano bardzo liczny pojaw dwóch gatunków muchówek z rodziny lwinkowatych (*Stratiomyidae*), a mianowicie: *Stratiomys chameleon* (LINNAEUS, 1758) oraz *S. potamida* MEIGEN, 1822. Wśród losowo zebranych na kilku stanowiskach 60 okazów przeważał *S. potamida*:

S. potamida: Łopuchowo, Smolniki, Wojdziłki (FF21), Cisówek, Turtul (FF11), 3–4 VII 1997, 32♂♂, 18♀♀, leg. R. DOBOSZ;

S. chameleon: Łopuchowo, Wojdziłki (FF21), Cisówek, Turtul (FF11), 2–4 VII 1997, 8♂♂, 2♀♀, leg. R. DOBOSZ.

Biologia gatunków z rodzaju *Chalcis* FABR. jest bardzo ciekawa. Samice parazytoidea wyszukują złoża jaj gospodarzy (zwykle przyklejone do liści roślin nadwodnych) i składają do nich własne jaja. Świeżo wylęgłe larwy gospodarza szybko dostają się do wody i tu przechodzą dalszy rozwój; w tym czasie larwa parazytoidea niemal nie rozwija się. Wyrośnięte larwy *Stratiomys* sp. wędrują w kierunku brzegu i przepoczwarzają się w błocie powyżej lustra wody. Dopiero wtedy larwa parazytoidea przechodzi szybki rozwój; imago opuszcza poczwarkę gospodarza przez wygryziony przez siebie, okrągły otwór. Samice *Ch. myrifex* składają jaja bezpośrednio do larw *Stratiomys* (GAULD, BOLTON, 1996). Dotychczas jako żywiciela *Ch. sispes* podawano jedynie *S. chameleon*. Zebrane dane wydają się jednak wskazywać, iż również *S. potamida* może być żywicielem tej bleskotki.

Ch. sispes swoim zasięgiem obejmuje zachodnią Europę, środkową Azję, Zakaukazie, Syberię, Kraj Przymorski; na północy sięga po Sankt Petersburg (d. Leningrad) oraz Szwecję i Finlandię (BOUČEK, 1952; NIKOLSKAJA, 1978). Gatunek ten jest drugim przedstawicielem rodzaju *Chalcis* w Polsce. Pierwszy – *Chalcis myrifex* (SULZER, 1776) – został złowiony w okolicach Warszawy: 4 VII 1893, 1♀, leg. A. BYKOV; 1♂, bez daty (NIKOLSKAJA, 1960 oraz wtórnie NOSKIEWICZ, PUŁAWSKI, 1974 z błędnym odsyłaczem do NIKOLSKAJA, 1952).

Obok dwu wymienionych wyżej gatunków rodzaju *Chalcis*, w Europie środkowej występuje jeszcze trzeci, a mianowicie *Chalcis biguttata* SPINOLA, 1808. Sięga on na północy po Sankt Petersburg i południową Szwecję, występuje także w Brandenburgii (BOUČEK, 1952) stąd też jego występowanie w Polsce jest bardzo prawdopodobne.

SUMMARY

The family *Chalcididae* is represented by about 1500 species in the world fauna and more than 60 species in Europe. Data on Polish species of the family are very scarce; so far only 9 species were recorded from Poland (WIŚNIEWSKI, 1997).

Two specimens of *Chalcis sispes* (LINNAEUS, 1761), a male and a female, were captured on 5 July 1997 in Turtul (UTM: FF11) on the territory of the Suwałki Landscape Park (north-eastern Poland). Both specimens were swept from herbs growing on banks of the Czarna Hańcza river. The species is distributed in Western Europe, Central Asia, Caucasus and Eastern Russia; the northern limit reaches Sankt Petersburg, Sweden and Finland (BOUČEK, 1952; NIKOLSKAJA, 1978).

Chalcis sispes is known as a parasitoid of the stratiomyid fly *Stratiomys chameleon* (LINNAEUS, 1758) (*Diptera: Stratiomyidae*). The authors' observations show, that another host may be *S. potamida*.

PIŚMIENNICTWO

- BOUČEK Z., 1952: The first revision of the European species of the family *Chalcididae* (*Hymenoptera*). Acta ent. Mus. nat. Pragae, suppl. 1: 1-108.
- BOUČEK Z., 1988: Australasian *Chalcidoidea* (*Hymenoptera*). A biosystematic revision of genera of fourteen families, with a reclassification of species. CAB International, Wallingford. 785 ss.
- FITTON M. G., GRAHAM M. W. R. DE V., BOUČEK Z. R. J., FERGUSSON N. D. M., HUDDLESTON T., QUINLAN J., RICHARDS O. W., 1978: A check list of British insects. Handbooks for the identification of British insects, **11** (4): 1-159.
- GAULD I., BOLTON B. (red.), 1996: The *Hymenoptera*. Oxford University Press. 332 ss.

- KALINA V., 1989: *Chalcididae*. [W:] ŠEDIVÝ J. (red.) Enumeratio Insectorum Bohemoslovakiae. Check list of Czechoslovak Insects III (*Hymenoptera*). Acta faun. ent. Mus. nat. Pragae, **19**: 98-99.
- NIKOLSKAJA M. N., 1952: Chalcidy fauny SSSR (*Chalcidoidea*). Opredeliteli po faunie SSSR, **44**:1-575.
- NIKOLSKAJA M. N., 1960: Chalcidy sem. *Chalcididae* i *Leucospidae*. Fauna SSSR. VII. Peregatokrylyje, **5**: 1-222.
- NIKOLSKAJA M. N., 1978: Sem. *Chalcididae* – Chalcididy. [W:] MEDVEDEV G. S. (red.) Opredelitel nasekomych evropejskoj casti SSSR, Leningrad, **3**, 2: 40-51.
- NOSKIEWICZ J., PUŁAWSKI W., 1974: Błonkówki *Hymenoptera*. Fauna słodk. Pol., Warszawa, **9**: 1-119.
- WIŚNIEWSKI B., 1997: *Chalcididae* (*Hymenoptera*). [W:] J. RAZOWSKI (red.) Wykaz zwierząt Polski. **5**: 133-134.